

Maja Lopert
“ISKANJE
RESNICE, KI
ODZVANJA
V LASTNI
NOTRANJOSTI”
INTROSPEKCIJA
KOT POGOJ
USPEŠNEGA
RELIGIOZNEGA
NAGOVORA V
POSTMODERNI
KULTURI

199-211

HETZENDORFERSTRASSE 117/5,
AU-1120 WIEN

::POVZETEK

PRI ISKANJU ODGOVORA NA vprašanje, na kakšen način je v sodobni postmoderni kulturi mogoče uspešno “oznanjevati”, torej uspešno posredovati vrednote in vsebine določene religije, je pomembno izhodišče dejstvo, da je njena osrednja vrednota vprašanje lastne identitete, “jaza”. Tisti, ki želi v njej posredovati svoje odgovore glede smisla, bi se moral zato navezati prav na to vrednoto in na z njo povezano religiozno željo po iskanju njenega temelja. Ta želja po odkritju lastne identitete se jasno izraža npr. v tem, da so danes zelo popularne različne oblike meditacije. Poudarek pri posredovanju vrednot določene religije se tako seli na izrazito osebno raven, s področja tradicionalnih “religioznih dejavnosti” na področje same človekove identitete in njegovega osebnostnega razvoja. Ponovno prihaja do veljave “sakralni pojem človeka”. Naloga “(duhovnega) spremljevalca” v naši kulturi bi zato morala biti predvsem ta, da posamezniku pomaga, da postanejo tisti njegovi odgovori, ki jih je dejansko našel že sam, pa se jih še ne zaveda eksplicitno, tudi izrečeni in zavestni. Vprašanje je zato, koliko je “oznanjevanje” sploh še ustrezen izraz npr. za t. i. “pastoralno delo” Cerkve v naši kulturi, saj se njegovo težišče premika predvsem na področje pomoči ljudem pri opisani introspekciji.

Ključne besede: oznanjevanje, postmoderna kultura, introspekcija, duhovni spremljevalec, vprašanje identitete, sakralni pojem človeka

ZUSAMMENFASSUNG

*“DIE SUCHE NACH DEM WORT, DAS IM MENSCHEN NACHSCHWINGT.”
DIE INTROSPEKTION ALS EIN WESENTLICHER INHALT DER POST-
MODERNER RELIGIOSITÄT*

Bei der Suche nach der Antwort, wie in der postmoderner Kultur möglich ist, erfolgreich für Werte und Inhalte einer Religion zu werben ist ein bedeutender Ausgangspunkt die Tatsache, dass der Wert, der in dieser Kultur im Mittelpunkt der Interesse steht, die Frage nach der persönlichen Identität ist. Derjenige, der in dieser Kultur eigene Antworten über den Sinn vermitteln will, müsste sich aus diesem Grund gerade auf diesen Wert und an mit ihm verbundenen religiösen Wunsch nach der Suche nach seinem Grund anknüpfen. Dieser Wunsch, eigene Identität auf den Grund zu gehen, kommt heutzutage deutlich zum Ausdruck z. B. in der großen Popularität von verschiedenen Formen der Meditation. Die Betonung bei der Vermittlung der Werte einer bestimmten Religion ist somit im

Übergang zur einer betont persönlichen Ebene, aus dem Gebiet der traditionellen „religiösen Tätigkeiten“ auf das Gebiet der persönlichen Identität und der persönlichen Entwicklung jedes Einzelnen. Erneut gewinnt an der Bedeutung „der sakrale Begriff des Menschen“. Die Aufgabe des (spirituellen) Begleiter in unserer Kultur müsste aus diesem Grund vor allem die sein, dem Einzelnen dabei zu helfen, dass die Antworten, die er eigentlich schon selbst gefunden hat, sind ihm aber noch nicht explizit bewusst, ihm auch bewusst werden. Es bleibt also die Frage offen, inwieweit die „Verkündigung“ überhaupt noch ein entsprechender Ausdruck z. B. für die sogenannte „Pastoralarbeit“ der Kirche in unserer Kultur, weil sich der Schwerpunkt verschiebt vor allem auf die Hilfe den Menschen bei dieser Introspektion.

Schlüsselwörter: Verkündigung, postmoderne Kultur, Introspektion, spiritueller Begleiter, die Frage der Identität, der Sakrale Menschenbegriff

::UVOD

*“In glej, bil si v meni, in jaz sem bil zunaj, in tam sem te iskal (...).”
(Avguštin, 2003: 221)*

Ena temeljnih pozitivnih značilnosti duhovnih iskanj sodobnega človeka, na katerih je mogoče danes postaviti temelj za delo z ljudmi na religioznem področju, je zagotovo njegova želja odkriti lastno identiteto ter z njo povezana religiozna želja po iskanju temelja te identitete.¹ “Duhovno iščoči se zato podajajo na potovanje v notranjost, da bi spet prišli v stik sami s sabo. Premagati skušajo odtujitev od samih sebe,” (Zulehner, 1999a: 1) poudarja pastoralni teolog P. Zulehner.

Ta želja po odkritju lastne identitete se jasno izraža tudi v tem, da so danes zelo popularne različne oblike meditacije. Naslednja dva primera jasno kažeta, kaj je za sodobne privrženec meditacije še posebno pomembno. Neka 25- letnica takole opisuje svoje izkustvo: “Odkar meditiram, vedno bolj najdem samo sebe. Vedno natančneje vem, kdo sem, zakaj sem. Spoznala sem samo sebe. In ta negotovost, ki jo imaš napram samemu sebi, ki jo poznaš kot sedemnajst-, osemnajstletnik, kdo pravzaprav sem (...) in tako drugačna sem kot vsi drugi in nihče me ne razume, vse te stvari so se razrešile. Gotovost kdo pravzaprav sem postaja vedno večja.”² Spet drug privrženec meditacije, 47 –letnik, prak-

¹Zulehner, P. in Denz, H. (1993): *Wie Europa lebt und glaubt. Europaeische Wertestudie*, Duesseldorf, Patmos Verlag, str. 256-264.

²Martin, A. (2005): *Sehnsucht – der Anfang von allem*, Ostfildern, Schwabenverlag AG, str.71.

ticira zen že nekaj let in redno obiskuje zen -sesshins: "Medtem sem izkusil, da je prav to dolgo sedenje pot, da najdem samega sebe, svojo lastno sredino, v svojo lastno globino. Tam v tej sredini obstaja prostor zame, kjer sem v svoji najglobji notranjosti." (Martin, 2005: 71)

Podobno težnjo po iskanju lastne identitete v religiji opaža tudi pri mlajši generaciji G. Schmid, ki meni: "Religioznost mladih je podlaga za spoznavanje neznanega, za seznanjanje z lastno, notranjo skrivnostjo. Religija mladega človeka je ljubezen do lastnega jaza, ki ga še ne pozna." (Barz, 1992: 15) V skladu s tem R. Tonelli poudarja, da izziv, ki ga delo z mladimi predstavlja npr. za t. i. cerkveno "pastoralno" delo, torej za delo z ljudmi na religioznem področju, pravzaprav prihaja s področja antropologije in ne religije. Gre namreč za vprašanje, v kakšne ljudi mlade vzgaja in ali se mladi s to podobo lahko identificirajo.³

Poudarek v pastoralnem delu se tako seli na izrazito osebno raven, s področja "specifično religioznih" dejavnosti na področje same človekove identitete in njegovega osebnostnega razvoja. Pastoralni teolog P. M. Zulehner v zvezi s tem napoveduje precej drugačen stil dela Cerkve, ki bo manj osredotočen na cerkveno institucijo in bolj na konkretnega posameznika: "(...) tudi to je lahko mestni misijon: potovanje v notranjost, v samohodu ali vodeno po diskretnem misijonarju, ki je kot izkušeni, ki se mu na neki taki poti, ki je nismo vajeni, zaupa par korakov na svojem duhovnem potovanju v notranjost." (Zulehner, 1999a: 1)

Tako iskanje ni nekakšna lahkotna zadeva, pač pa resno iskanje lastnih globin zahteva precejšnjo mero poguma. Neka psihoterapevtka tako poudarja naslednje: "Duhovna prenova je dosegljiva po kakršni koli metodi, ki ti je bolj lastna in bližja: če imaš pogum, da dosežeš samo dno svojih korenin, da pogledaš v svoje sence, v tiste dele svoje osebnosti, od katerih bežiš (...) ko iščeš zunaj sebe odgovore na to, kar te žge (...)." ⁴ To iskanje lahko privede do nepričakovanih in tudi nezaželenih odkritij, kot je npr. "groza pred notranjo praznoto."⁵

To, da se človek zmore pošteno soočiti s samim sabo, da je pripravljen uvideti in priznati tudi svoje napake, je temeljni pogoj za to, da lahko pri njem sploh pride do resničnega "spreobrnjenja", torej do tega, da lahko ponudbo smisla, kakor mu ga predstavi določena religija, sploh dojame kot relevantno tudi zanj osebno. "Kako lahko nekdo najde samega sebe, ne da bi se spremenil?" se sprašuje A. Martin. (Martin, 2005: 71)

³Gallagher, M. P. (2003): *Spopad simbolov. Uvod v vero in kulturo*, Ljubljana, Družina, str. 173.

⁴Lupša, M. (2002): "Intervju." V: *Jana*, leto 4/št. 6, str. 12.

⁵Zulehner, P. M. (1999a): "Stadtmission" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 18. Aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.

L. Boff poudarja, da je tovrsten zelo osebni in notranji pristop do (krščanske) religioznosti, kakršnega ponujajo “nove religioznosti”, dober že zato, ker to, da v človeku sploh obstaja transcendentna dimenzija, zaradi vpliva modernih humanističnih ved v naši družbi nikakor ni več samoumevno.⁶ Pri tovrstnem teološkem pogledu na človeka, pri transcendentni antropologiji, pa ponovno prihaja do veljave “sakralni pojem človeka”.

Da bo lahko npr. krščanstvo sodobnega človeka nagovorilo na področju njegove osrednje vrednote, “jaza”, pa bo potrebno marsikaj spremeniti tudi glede interpretacije marsikaterega od njegovih pojmov. Kot so pokazale raziskave evropske vernosti, omenjene v prvem poglavju, je “pekel” danes za Evropejce pojem, s katerim jih mnogo nima kaj početi. Tako gre npr. sodobnemu človeku le težko v račun ton na nekaterih mestih Janezovega evangelija,⁷ namreč grožnje v božjem imenu. Prvič zato ne, ker je danes znano, da grožnje niso “pedagoške”, da se zaradi njih ljudje ne poboljšajo, drugič pa zato, ker so grožnje izraz premoči in bi Boga tako kazale v kaj čudni luči. Te problematične dele evangelija se zato pri oznanjevanju pogosto raje izpušča in na ta način pekel izginja iz zavesti ljudi.

Ali naj Cerkev danes torej o določenih temah sploh še govori? Zulehner je prepričan, da je tema “pekla” tudi danes zelo aktualna, le razumeti jo je treba prav in jo času primerno predstaviti, saj se – to prav v tej kulturi “jaza” še posebej lahko povemo – ne nanaša na nekakšno zunanjo katastrofo, ampak prav na zlom v človeku samem. Pekel je človekovo notranje in ne zunanje dogajanje. Pri Janezovih grožnjah ne gre za to, da bi Bog človeku grozil, pač pa ga svari. Sočutni Bog opominja človeka na to, da za tiste, ki “nimajo sadu”, konec prihaja iz njih samih, iz njihove lastne notranje strukture, ki se slednjič zruši.⁸

::NOVA PARADIGMA PRI POSREDOVANJU RELIGIOZNIH VSEBIN V POSTMODERNI: SPRAŠEVANJE KOT TISTO “RESNIČNO RELIGIOZNO DEJANJE”

Ena od osrednjih značilnosti sodobne kulture je, kot že rečeno, potrošniška miselnost in za sodobno kulturo značilno “zasipanje” človeka z množico potencialnih ciljev, ki jim jih ponuja industrija preko sodobnih medijev in

⁶Boff, L. (1986): *Cerkev: karizma in moč*, Maribor, Založba Obzorja, str. 42.

⁷Zulehner, P. M. (1999b): “Gottesverdrohlichung und Gottesverlieblichung” V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 21. Aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.

⁸Zulehner, P. M. (1999b): “Gottesverdrohlichung und Gottesverlieblichung” V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 21. Aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.

ogromnih možnosti, ki jih ti nudijo za reklamo in vpliv na ljudi. Kot meni sociolog P. Berger, taka "poplava" konkretnih tosvetnih ciljev, ki so, ali pa se vsaj zdijo dosegljivi, nima zgolj tržnega, pač pa tudi precej globlji smisel; namreč prepričati ljudem, da bi se ukvarjali z vprašanji, na katere v pluralizmu ni več enoumnega odgovora. Stabilnost sodobne družbe se dosega tudi s tem, da za mnoga vprašanja preprosto ni več prostora in časa, da se z mnogimi, od potrošniške družbe predpisanimi cilji, preprosto izrinejo iz človekovega miselnega sveta. Čeprav je torej veliko "iskalcev", je tudi mnogo pripadnikov sodobne družbe, za katere religija sploh nima "vstopnega mesta", vprašanja oz. iskanja, na katerega bi bila lahko odgovor. Odtod tudi opažanje, da mnogim ljudem "Bog manjka, vendar jim ne manjka, ga ne pogrešajo (...)." (Gallagher, 2003, 157) Kot je bilo rečeno v poglavju o potrošniški kulturi, je danes tako kljub pogosto zelo intenzivnim "novim religioznostim" tudi čas "pozabe Boga".⁹ Družba pač danes ni več enotna, ampak je sestavljena iz mnogih posameznih "tokov" – in za pripadnike vsakega od njih je pravzaprav potreben poseben stil nagovora.

To, da je eden poglavitnih z religioznostjo povezanih problemov npr. za mnoge mlade pripadnike sodobne zahodne kulture prav pomanjkanje temeljnih življenjskih vprašanj, opaža tudi G. Lucas, režiser znane uspešnice "Vojna zvezd": "Če mladega človeka vprašaš, ali Bog obstaja, pravi, da ne ve. O tem je treba imeti mnenje!" (Lucas in Movers, 2010, 1) Lucas opaža glede tega pri mladih hudo pasivnost, zaradi katere poudarja: "Glavno je, da si zastavljamo vprašanja." Ne gre torej za to, da bi mladi morda imeli "napačno" mnenje, ampak predvsem za to, da nimajo nikakršnega mnenja, da jih stvar že v principu "ne zanima." In prav to je tisto, kar bi morale religiozne institucije oz. skupnosti najprej "zdraviti". Tu je eden ključnih problemov, ki jih življenje v sodobni družbi postavlja pred njih, ne pa morda v "napačnem" prepričanju, prepričanju, ki z naukom določene religije ni v skladu. Potrebno je torej spodbujanje samega ukvarjanja s temeljnimi življenjskimi vprašanji, ne pa posredovanje "odgovorov" nanje tam, kjer teh vprašanj sploh ni.

Dejstvo, ki je v zvezi z reševanjem tega problema za religiozne skupnosti pomembno, pa je, da je osrednja vrednota te kulture prav "jaz", ki je že po samem svojem bistvu vse prej kot "površinska" vrednota. Zato bi se moral tisti, ki želi v tej kulturi na tak ali drugačen način posredovati svoje odgovore glede smisla, navezati prav nanjo. Na nek način vsebuje tako prav ta kultura sama v sebi poleg "strupov" tudi "zdravilo" in pomembno za religiozne ponudnike smisla je, da bodo znali to videti.

⁹Zulehner, P. M. (2000): "Leben-Wissen-Glauben, Symposium anlässlich der Emeritierung von Wolfgang Langer." Povzeto 8. marca 1999 s strani <http://wien.rpi.at/Materialien-Dateien/leben-wissen-glauben.htm>.

Pri tem jim lahko pomaga celo dejstvo,¹⁰ da je značilni predstavnik potrošniške družbe “patološki narcis” in to, da “se ugotovljena psihična nestabilnost narcistične osebe izkaže za osnovo, na kateri je mogoče zasnovati osebnostni napredek.” Pedagog R. Kroflič se pri tej svoji ugotovitvi opira na eno od temeljnih načel psihoanalize, da je predpogoj začetka osebne rasti prav nezadovoljstvo s samim seboj in kot posledica vprašanje: “Kdo pravzaprav sem?”

Zahtevam in potrebam sodobnega časa primerno delo z ljudmi na religioznem področju se mora torej osredotočiti na človekove osnovne predpostavke za religioznost oz. na predpostavke njegove dojemljivosti za religiozna vprašanja. Prav iz tega razloga ocenjuje Zulehner pojav sodbnih religioznih “iskalcev” in na novo prebujenega zanimanja za duhovnost zelo pozitivno, saj kaže prav na (ponovno) prisotnost zastavljanja temeljnih življenjskih vprašanj, kar v sodobni družbi nikakor ni samoumevno: “Mnogi menijo, da je to, kar se napoveduje na novi duhovnosti, iz hudičeve hiše in teološko zgrešeno. Proti temu je moja pozicija, da vsako duhovno iskanje kot moment nekega resnega človeka zasluži spoštovanje. Iskanje je morda najmočnejša oblika božjega delovanja v nekem človeku. Le kdor se giblje, se lahko pomika proti Bogu, natančneje: lahko pusti, da ga Bog sam premika (...).”¹¹ Opozarja na to, da je pravzaprav ravno to, čeprav morda celo nezavedno, tudi eden od pomembnih poudarkov drugega vatikanskega koncila, saj “so pri reformi brevirja pisci rekli: nek psalm spada na prvo mesto prvega tedna, prve hvalnice: to je psalm 63 (...): Bog, ti moj Bog, tebe iščem.” (Zulehner, 1999d, 2)

Leta 2000 je na Teološki fakulteti dunajske univerze potekal simpozij, kjer je bilo osrednja tema vprašanje, kako najti sodobni kulturi ustrezen evangelizacijski stil.¹² Religiozni pedagog Langer si je zastavil vprašanje, kako v času “pozabe Boga” najti “času primerne in življenju bližnje” načine dostopa do vere. Ugotovil je, da v družbi hkrati z vse manjšim zaupanjem v religiozne institucije obstajajo tudi globoke religiozne težnje in pobude k vseživljenjskemu iskanju Boga. Kot odgovor na svoje vprašanje je zastopal zanimivo in na podlagi povedanega tudi dokaj razumljivo tezo, da je v sodobni kulturi ravno spraševanje samo – namreč zastavljanje temeljnih vprašanj človekove eksistence - “pravo religiozno dejanje.” To tezo je povezal z zahtevo po spremembi paradigme pri posredovanju vere. Religiozni “pouk” po njegovem prepričanju ne sme pomeniti predvsem prevzema oz. spoznavanja določenih religioznih vsebin, pač

¹⁰Kroflič, R. (2002): *Izbrani pedagoški spisi, Vstop v kurikularne teorije*, Ljubljana, Zavod republike Slovenije za šolstvo, str. 49.

¹¹Zulehner, P.M. (1999c): “Wiederkehr der Religion” V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 20. aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/sites/wiftp.php?p=detail_druck_tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.

¹²Zulehner, P. M. (2000): “Leben-Wissen-Glauben, Symposium anlässlich der Emeritierung von Wolfgang Langer.” Povzeto 8. marca 1999 s strani <http://wien.rpi.at/Materialien-Dateien/leben-wissen-glauben.htm>.

pa mora biti njegov cilj "človek, ki prihaja k samemu sebi." Temu ustrezno je dunajski pomožni škof označil njegove prispevke k izobraževanju odraslih kot "človeka zbujajoče". Langer je napovedal tudi svoj namen, posvetiti se "Katekizmu vprašanj", ki ne bo vseboval odgovorov, pač pa le vprašanja. Zulehner je njegovo predavanje pospremil s primeri iz Svetega pisma, ki potrjujejo, "da Bog sam človeka rajši sprašuje kot obtožuje," da je skratka prav spraševanje tisti poglavitni način, preko katerega Bog s človekom komunicira.

Tako bi lahko rekli, da "... gre (...) predvsem za odkrivanje, se pravi postavljanje, odpiranje problemov, ne pa za njihovo reševanje /.../," saj je, kakor je ugotovil pedagog Hildegard, večkrat "s postavljanjem problema nakazana tudi že rešitev." (Kroflič, 2002, 64)

::HREPENENJE PO TIŠINI

*"(...) Bogovi, ki so nekdaj govorili z nami, so obnemeli, ne govorijo več.
Morda je to zato, ker zganjamo tak hrušč."
(Peter L. Berger, 1974, 161)*

Pomembna naloga religioznih institucij je zato zagotavljanje primerne okolja, kjer je tako "potovanje k samemu sebi" mogoče. V pastoralnem delu bi bilo zato treba bolj upoštevati neko pravilo, ki sicer velja za svet mode, a prav dobro opiše tudi sodobno pastoralno situacijo: "Manj je več."

Zulehner poudarja velik pomen tišine in primerne "atmosfere", saj opaža v religioznosti sodobnih ljudi potrebo po njej: "Kot pomoč doživijo, če (...) prekinejo vsakdan. Iščejo kraje tišine. Nemalo jih vidim ob koncu njihovega stresnega poklicnega delavnika zatopljeni sedeti zadaj v katedrali sv. Štefana pri Madoni za služabništvo." (Zulehner, 1999a, 1) Krščanska oblika pobožnosti, zelo ustrezna za današnji čas, bi bila zato npr. adoracija pred izpostavljeno Evharistijo in vzdušje oz. okolje, ki bi jo omogočalo in podpiralo.

::V ISKANJU "BESEDE, KI ODZVANJA"

*"Nimam nobenega spoštovanja
pred besedo Bog.
Imam pa veliko spoštovanje
pred besedo,
ki me je ustvarila,
da bi Bogu pomagala
ustvarjati svet."*

(Rose Auslaender, Spoštovanje) (Zulehner, 1998, 32)

Pomembno dejstvo v zvezi s sodobnim duhovnim iskanjem je, da gre za novo, izvirno obliko želje po duhovnosti, ne pa zgolj za nekakšno obnovitev starih oblik – za “duhovno iskanje z novo kvaliteto”, (Zulehner, 1999e, 1) kakor pravi temu Zulehner. Zanj je značilno, da: “Je pred vsem iskanje.” (Zulehner, 1999f, 3) Gre za iskanje nečesa, kar je človeka sposobno nagovoriti, ne da bi že vnaprej natančno vedel, kaj pravzaprav sploh išče.

A. Martin opaža: “Tudi če duhovni učitelji in mojstri igrajo pomembno, za mnoge celo bistveno vlogo (...). Išče se izkustvo. Išče se spoznanje. Išče se resnica, ki odzvanja v lastni notranjosti.” (Martin, 2005, 128)

Vsako človekovo vprašanje ima svoj čas. Vprašanje je proces, je nekaj kar mora v človeku “zoreti” in isto velja tudi za odgovor nanj. In tega “pravega” notranjega časa ne more prehitevati niti človek sam, celo če bi ga hotel, ne. Razen tega si tisto, kar slišimo, ponavadi razlagamo po svoje, v luči svojih lastnih spoznanj in zanimanj. Celó isti človek “sliši”, dojame neko resnico šele takrat, ko ima za to že ustrezne notranje predpostavke, ko je na nek način že sam prišel do nje. Za vse, kar človek uspešno “registrira” v svoji zavesti, velja Avguštinov stavek: “Ne bi te iskal, če te ne bi že našel.”

Pisatelj Umberto Eco opisuje dogodek iz svojega življenja,¹³ ki to potrjuje. V enem svojih del namreč pripoveduje, kako mu je vsebina knjižice iz leta 1887, delo nekega abbe-ja Valleta, pomagala rešiti težko filozofsko vprašanje. Ukvarjal se je namreč s problemom odnosa med teorijo sodbe in teorijo lepote. Ravno takrat, ko je to vprašanje premleval, je v nekem antikvariatu po naključju našel knjižico s ključno mislijo, ki je odgovarjala prav na omenjeni problem. Ker je Eco zgodbo o tem, na kakšen način je do odgovora prišel, tudi objavil - izjavil je torej, da je odgovor po naključju prav takrat, ko ga je iskal, tudi našel - se je recenzent Placido ob tem javno pozabaval na njegov račun, češ, da Eco znanstveno raziskovalno delo predstavlja kot zgodbo kakšnega lika iz pravljice, ki se je izgubil v gozdu, pa je nato ravno v pravem trenutku srečal čudodelnika, ki mu je iz stiske pomagal s čarovnijo. Ko ga je Eco nekoč pozneje srečal, mu je dejal, da knjižica abbe-ja Valleta kljub vsej neverjetnosti zgodbe dejansko obstaja in ga povabil domov, da mu jo pokaže in da mu tudi dokaže, da je problem zares rešila. Povedal mu je, da knjige sicer ni odprl že dvajset let, da pa se spomni, da si je ključno mesto označil s klicajem, tako, da ga bo lahko takoj našel. Stran s klicajem in idejo je res našel. Takole pa je bilo naprej: “Stran pokažem Placidu in nato preberem mesto, ki mi je toliko pomagalo. Preberem mu ga, berem ga še enkrat in še enkrat in padem iz vseh oblakov. Abbe Vallet ni nikoli izrazil misli, ki sem mu jo bil pripisal, reči hočem, nikoli ni bil napravil tiste zveze med teorijo

¹³Eco, U. (1989): *Wie man eine wissenschaftliche Abschlussarbeit schreibt*, Heidelberg, C. F. Mueller, str. x-xii.

sodbe in teorijo lepote, ki se mi je bila zdela tako sijajna. (...) Prigodilo se je bilo tako, da sem bil *jaz* pri branju Valleta (ki je govoril o drugem) in na nek skrivnosten način razvnet od tega, kar je rekel, imel tisto idejo in sem bil tako fiksiran na tekst (...), da sem idejo pripisal Valletu. In več kot dvajset let sem bil staremu abbe-ju hvaležen za nekaj, česar sploh nisem imel od njega. Čarobni ključ sem si napravil sam.”¹⁴

Ob tem se mi zastavlja vprašanje, ki je npr. za ustaljen cerkveni način oznanjevanja zelo aktualno, namreč vprašanje, kaj posameznik “sliši” npr. pri pridigi oz. klasični katehezi. Zgodba potrjuje, da ni realno pričakovati, da je neko masovno in univerzalno oznanjevanje lahko uspešno v tem smislu, da bodo ljudje dojeli natančno tisto, kar hočemo povedati in natančno takrat, ko to hočemo, pač pa, da je to, kaj bodo dejansko slišali, vsaj toliko odvisno od njih, od konkretnega “konteksta” poslušanja vsakega posameznika, kot od sporočene vsebine. Zgodba kaže, da je odločilnega pomena pri sprejemanju oznanila sprejemnik sam, da odnese od poslušanja pravzaprav predvsem tisto, do česar je prišel takorekoč že sam.

Eden od osnovnih principov andragogike je, da je učinkovito delo s posameznikom mogoče samo, če izhajamo iz njega samega, iz njegovih lastnih vprašanj in življenjskih izkušenj.¹⁵ Naloga (duhovnega) “spremljevalca” je predvsem ta, da posamezniku pomaga, da postanejo tisti njegovi odgovori, ki jih je dejansko našel že sam, pa se jih še ne zaveda eksplicitno, tudi izrečeni in zavestni. To pa za uspešno pastoralno delo pomeni nujnost osebnega in individualnega dela z vsakim posameznikom - oznanjevalec se mora glede tem in pravega trenutka zanje prilagoditi naslovniku oznanila, komunicirati z njim bolj preko vprašanj, kot pa s posredovanjem gotovih odgovorov. Če že ima v dejanskem procesu komunikacije kdo od njiju pomembnejšo vlogo, potem je to sprejemnik in ne oznanjevalec. Beseda oznanjevalca mora čakati na ustrezen čas, ki ga določa sprejemnik sam.

Ali je torej danes sploh še smiselno govoriti npr. o “krščanskih” verskih vsebinah, če pravzaprav pri tem vsak sliši nekaj drugega? Tu se je treba spomniti na to, da Berger in Luckmann pravita, da vsebine, o katerih ne govorimo, počasi izginejo iz zavesti. saj realnost nenehno vzdržuje prav “konverzacijski aparat”. Tako se posamezniku tisto, o čemer se nikoli ne govori, zdi manj realno.¹⁶ Razen tega je šele konverzacija tista, ki vsebine tudi “izostri” in utrdi. Zaradi vsega tega “leži osnovno dejstvo vzdrževanja realnosti prav v nenehni

¹⁴Eco, U. (1989): *Wie man eine wissenschaftliche Abschlussarbeit schreibt*, Heidelberg, C. F. Mueller, str. XI-XII.

¹⁵Kranjc, A. (1979): *Metode izobraževanja odraslih*, Ljubljana, Delavska enotnost, str. 150-205.

¹⁶Berger, P. L. in Luckmann, T. (1988): *Družbena konstrukcija realnosti, razprava iz sociologije znanja*, Ljubljana, Cankarjeva založba, str. 142-143.

uporabi jezika.” Govoriti o krščanskih vrednotah je torej – če naj ostanejo v naši zavesti prisotne - treba, vera je dejansko “iz poslušanja”, in sicer vsaj v tem smislu, da je tudi “poslušanje” ena njenih nujnih predpostavk, vendar pa se je treba zavedati, da je način, na katerega te vsebine na človeka “delujejo”, veliko bolj kompleksen, kot se zdi na prvi pogled. Če se spet vrnem k Eco;¹⁷ on pravi, da je mnoge misli, o katerih je bil prepričan, da so izvorno njegove, pri ponovnem branju kake knjige, katere vsebino je v podrobnostih že pozabil, ponovno “odkril”, da pa je po drugi strani do mnogih misli, ki jih je pripisal drugim avtorjem, v resnici prišel sam - preko podobne spodbude z njihove strani, kot pri abbe-ju Valletu. Ugotavlja, da se “včasih (...) misli same odpravijo na pot, se selijo, izginjajo, se spet pojavljajo, in z njimi je tako kot z mnogimi šalami: z vsakim pripovedovanjem postajajo boljše.”

Prav tako vrsto odgovora, kot jo je opisal Eco, iščejo sodobni duhovni “iskalci”, iščejo besedo, ki “odzvanja”, kar pa pravzaprav ne pomeni nič drugega kot besedni izraz za spoznanje, do katerega je človek prišel že sam, le da se ga dotlej ni zavedal. Tudi to je eden od izrazov temeljnega iskanja sodobne kulture, iskanja osebne identitete.

A. Martin opisuje to takole: “Sodobna duhovnost ni namerjena navzven, ampak eksplicitno navznoter. Človek išče manj besedo, toliko bolj pa osebno izkustvo. Ali bolje: Išče besedo, ki v njegovi notranjosti povzroči resonanco, ki v njem odzvanja in katere vsebino lahko čuti v samem sebi. Išče živo duhovnost, ki jo more zaznati v samem sebi. Na vprašanje “Kaj sem” hoče v samem sebi najti zadovoljiv odgovor, globok vpogled in globoko razumevanje.”¹⁸ Ključni pomen se pri tem pripisuje notranji tišini.

Enako ugotavlja neka psihologinja: “Vsi ti tisoči, ki potujejo in romajo z enega predavanja na drugega, v bistvu iščejo odgovor zase v sebi. Potujejo proti samemu sebi. Včasih potrebujejo, da jim besede, vibracije začasno ponudi nekdo, ki jim služi kot ogledalo. Želijo se prepoznati v neki viziji, filozofiji, izražanju in nato končno prispejo do tega, da se zazrejo vase in v ves ta čudoviti svet, ki nam ga odkrivajo razni duhovni voditelji in ga – tudi z njihovo pomočjo – najdejo v samih sebi. V svoji notranjosti.”¹⁹

::SKLEP

Vprašanje je zato, koliko je npr. ustaljen cerkveni izraz “oznanjevanje” v naši kulturi sploh še ustrezen izraz za delo z ljudmi na religioznem področju, saj

¹⁷Eco, U. (1989): *Wie man eine wissenschaftliche Abschlussarbeit schreibt*, Heidelberg, C. F. Mueller, str. x11.

¹⁸Martin, A. (2005): *Sehnsucht – der Anfang von allem*, Ostfildern, Schwabenverlag AG, str.72.

¹⁹Lupša, M. (2002): “Intervju.” V: *Jana*, leto4/št.6, str. 12.

se težišče tega dela premika predvsem na področje pomoči ljudem pri opisani introspekciji. Tako npr. andragog T. Husen poudarja pomen osredotočenja pozornosti na "jaz" tudi na vzgojno-izobraževalnem področju in ugotavlja, da smo doslej delovali predvsem v skladu z domnevo, da učenje nujno predpostavlja poučevanje, da pa ga v resnici lahko včasih celo ovira. Prepričan je, da bo poudarek v bodočnosti na učenju, ne na poučevanju.²⁰ V skladu s tem bo tudi v pastoralnem delu, ki bo ustrezalo potrebam kulture, osrednjo pozornost potrebno nameniti vprašanjem, kaj vpliva na človekovo dojemljivost za določena vprašanja in določene vsebine ter kako se lahko človek pri iskanju odgovorov na svoja vprašanja sam orientira, kot pa temu, katere vsebine mu je potrebno posredovati, ne da bi pri tem sam način dela z njim kakorkoli spremenili. V tradicionalnih religioznih institucijah, kot je npr. Cerkev, takih sprememb ne bo lahko uveljaviti. To opaža npr. raziskovalka slovenske cerkvene religioznosti B. Perše ob poskusih tistih cerkvenih delavcev, ki poskušajo na področju dela z ljudmi uvesti potrebne spremembe²¹, pri čemer pa pri ljudeh pogosto naletijo na velik odpor. Kot opaža, se ljudje bojijo sprememb, saj je novo tudi neznano, do neznanega pa ima človek nagonski odpor in strah. Prav to, da tradicionalne religiozne institucije s svojim ustaljenim načinom dela nudijo ljudem določeno psihološko varnost oz. ugodje, je za nemalo njihovih pripadnikov tudi njihov glavni adut na sedanjem trgu religiozne ponudbe in že zaradi tega bodo morale še posebej skrbno razmisliti, na kakšen način bodo svoje delo prilagodile "znamenjem časa" o katerih govori 2. Vatikanski koncil - novim vprašanjem in potrebam kulture, v kateri živimo.

²⁰Husen, T. (1974): *The Learning Society*, New York, Methuen et Co., str. 24.

²¹Perše, B. (2011): *Prihodnost župnije*, Ljubljana, Teološka fakulteta, str. 171

::LITERATURA

- Avguštin, A. (2003): *Izpovedi*. Celje: Mohorjeva družba.
- Kranjc, A. (1979): *Metode izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Barz, H. (1992): *Religion ohne Institution*. Opladen: Leske und Budrich.
- Berger, P. L. (1994): *Sehnsucht nach Sinn*. Frankfurt, New York: Campus.
- Berger, P. L. in Luckmann, T. (1988): *Družbena konstrukcija realnosti, razprava iz sociologije znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Boff, L. (1986): *Cerkev: karizma in moč*. Maribor: Založba Obzorja.
- Eco, U. (1989): *Wie man eine wissenschaftliche Abschlussarbeit schreibt*, Heidelberg: C. F. Mueller.
- Gallagher, M. P. (2003): *Spopad simbolov. Uvod v vero in kulturo*. Ljubljana: Družina.
- Husen, T. (1974): *The Learning Society*. New York: Methuen et Co..
- Krofflič, R. (2002): *Izbrani pedagoški spisi, Vstop v kurikularne teorije*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
- Lupša, M. (2002): "Intervju." V: *Jana*, leto 4/št. 6, Ljubljana: Delo, str. 12-13.
- Martin, A. (2005): *Sehnsucht – der Anfang von allem*. Ostfildern: Schwabenverlag AG.
- Perše, B. (2011): *Prihodnost župnije*. Ljubljana: Teološka fakulteta
- Zulehner, P. M. (2000): "Leben-Wissen-Glauben, Symposium anlässlich der Emeritierung von Wolfgang Langer." Povzeto 8. marca 1999 s strani <http://wien.rpi.at/Materialien-Dateien/leben-wissen-glauben.htm>.
- Zulehner, P. in Denz, H. (1993): *Wie Europa lebt und glaubt. Europaeische Wertestudie*. Duesseldorf: Patmos Verlag.
- Zulehner, P. M. (1998): *Wie Musik zur Trauer ist eine Rede zur falschen Zeit*. Ostfildern: Schwabenverlag AG.
- Zulehner, P. M. (1999a): "Stadtmission" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 18. Aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.
- Zulehner, P. M. (1999b): "Gottesverdrohlichung und Gottesverlieblichung" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 21. Aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.
- Zulehner, P. M. (1999c): "Wiederkehr der Religion" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 20. aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.
- Zulehner, P. M. (1999d): "Wer in Gott eintaucht, taucht neben den Armen auf." V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 18. aprila 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.
- Zulehner, P. M. (1999e): "Geh und stelle meine Kirche wieder her" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 8. marca 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.
- Zulehner, P. M. (1999f): "Den Menschen heute in Wien das Evangelium verkuenden" V: *Zulehners Zeitworte*. Povzeto 8. Marca 1999 s strani http://www.pastoral.univie.ac.at/siteswift.php?p=detail_druck.tpl&so=zeitworte_detail&do=zeitworte_detail&c=show.

